РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.н. Елисавета Вълчинова-Чендова (ИИИзк – БАН)
проф. направление 8.3. Музикално и танцово изкуство

за дисертационния труд на

ВИКТОР КАЛИНОВ КРУМОВ

на тема

НЕМСКАТА ОПЕРА ПРЕЗ ПЪРВАТА ПОЛОВИНА НА XIX ВЕК И НЕЙНОТО ОТРАЖЕНИЕ ВЪРХУ ДИРИГЕНТСКАТА ПРОФЕСИЯ

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“,
проф. направление 8.3. Музикално и танцово изкуство

Научен ръководител: проф. д-р Ивайло Кринчев

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА ДИСЕРТАНТА

Виктор Крумов е роден на 28 октомври 1992 г. в София. През 2019 г. завършва специалност „Оперно-симфонично дирижиране“ в Националната музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“. От 2021 е докторант и преподавател по оперно пеене с диригент в НМА.

След завършването си, от 2019 е диригент в Старозагорската опера, а от месец март 2023 г. е диригент и на Общинския духов оркестър „Стара Загора“.

По време на следването си участва в майсторски клас по филмова композиция във Варна (2016) и композира музика за филми. През 2015 – 2019

г. изнася концерти с Академичния симфоничен оркестър. През 2018 г. дебютира като диригент в Старозагорската опера, след като оркестрира оперите „Медиумът“ и „Телефонът“ от Джан Карло Меноти. През 2019 г. дирижира премиерното изпълнение на „Реминисценции“ за струнен оркестър от Михаела Котева. Репертоарът му като оперен диригент включва оперни, оперетни и балетни заглавия, спектакли за деца, концертни програми. С духовия оркестър реализира интересни жанрово различни проекти.

Виктор Крумов активно се реализира освен като диригент, като оркестратор и автор на музика за филми и реклами.

ОЦЕНКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Изборът на темата на дисертационния труд е свързан с професионалните интереси на автора като диригент в оперен театър. Виктор Крумов подчертава в **Увода**, че при направения преглед на изследвания върху първите немски опери и романтичната опера се разкриват интересни и важни проблеми, свързани с работата на диригента, които могат да бъдат специално анализирани. И това предварително наблюдение определя избора на обекта и предмета на настоящата разработка.

Още тук искам да подчертая, че в своя труд Виктор Крумов е ползвал 87 източника, от които 15 на кирилица и 72 на латиница. Посочената литература е интегрирана в текста. Ще изтъкна широката езикова култура на Виктор Крумов – той владее добре английски, немски, френски, италиански и руски език. Обръщам внимание на този факт, тъй като познаването на тези източници в оригинал е задължително за подобен труд, имайки предвид обекта на изследване, а именно – немската романтична опера през първата половина на XIX век с централни подобекти – творческите постижения на Хофман, Вебер и Вагнер (в оперите му до средата на столетието). Посочените трима

композитори са ключови имена за немската романтична опера, но, както посочва авторът, те имат и съществени приноси за отражението на немската романтична опера върху диригентската професия. И това формулира целта на дисертационното изследване – „да се защити тезата, че новите функции на диригента трябва да реализират естетическите идеи на романтизма, вложени в новия тип музикална драматургия и изразност“, както и поставените пет задачи, които разкриват подхода и етапите в проучването на темата и нейното аналитично разгръщане – систематизация на съществуващите авторитетни източници върху историята на немската опера и върху историята на диригентското изкуство, извеждане на характеристиките на немската романтична опера и на приноса на тримата автори.

Така поставените задачи определят и структурата на дисертационния труд, който съдържа увод, три основни глави, с включени 36 нотни примера, и заключение, общо 224 с.

Още в началото на **първата глава** – „Немската опера и диригентското изкуство до средата на XIX век – историко-теоретични ракурси“ (с. 12 – 31), е направено важното терминологично уточнение за „немска опера“, в случая тя аргументирано е разглеждана по-широко – опери, написани на немски език. Проследена е историята на немската опера през XVII и XVIII век, раждането на немската опера и идеята за национална немска опера от края на XVIII и началото на XIX век с присъщите ѝ естетически търсения и музикалноформални характеристики. Структурирана в четири подглави с по няколко раздела, първата глава завършва с разглеждане на Хофман и значението му за немския романтизъм. Текстът в тази глава има преди всичко исторически акцент и поставя фундаментални за изследването въпроси, като в случая отправна е идеята за единството между различните изкуства – музиката и поезията, които Хофман разглежда като две допълващи се форми на

изразяване (Дисертация, с. 90 – 91). И „тук излиза на преден план значимостта на ролята на диригента в процеса на създаване и интерпретация на творбата ... като медиатор между словото и музиката, като неговата функция надхвърля простото ръководство на оркестъра. Той се превръща в интерпретатор, който трябва да преодолее пропастта между музикалното и поетичното съдържание, създавайки завършено художествено произведение“ (с. 92).

Ролята на диригента е центърът на **втората глава** – „Карл Мария Фон Вебер: раждането на немската национална опера и новата роля на диригента“ (с. 94 – 163). Въз основа на детайлния диригентски анализ на увертюрата „Вълшебният стрелец“, Виктор Крумов извежда тезата, че романтичният оперен жанр залага основите на новата диригентска практика. Обединяването на „множество драматургични и музикални елементи чрез сложната мрежа от лайтмотиви, тематични препратки и дълбока оркестрова симбиоза“ (с. 162) са предизвикателство пред диригента и професионалното му усъвършенстване и артистично майсторство, изисква от него „цялостно познаване на тематичната мрежа и способност да предаде драматургичната структура на публиката ... Диригентът трябва не само да координира оркестъра, но и да изгражда емоционалния пейзаж на операта“ (пак там).

Специално е изведена идеята за Gesamtkunstwerk, за синтеза в изкуството, която е отразена и във „Вълшебният стрелец“ и е централна за **третата глава**, посветена на Вагнер – „Оперите на Вагнер до 1850 в историята на немската романтична опера и на диригентската професия“ (с. 164 – 212): „Феите“, „Любовна забрана“, „Риенци“, „Летящият холандец“, „Танхойзер“, „Лоенгрин“. Проследени са възгледите на Вагнер за диригентското изкуство, диригентската му дейност, литературните му текстове на тази тема, като „Ùber das Dirigieren” („Относно дирижирането“, 1869). Вагнер, както изтъква и Виктор Крумов, е автор на едни от най-важните текстове по темата не само

през XIX век, но и изобщо (с. 171). Подчертано е, че той достига до някои прозрения за връзката между диригентския подход и драматургичните изисквания на музиката, въвежда в Цюрих новаторската концепция за т.нар. симфоничен концерт, състоящ се от увертюра, концерт и симфония (пак там) и тези обобщения са базират на подходящи и отправни за изследването изказвания за ролята на Вагнер за диригентското изкуство.

Подробно са разгледани инструментариумът и оркестрацията при Вебер и Вагнер, както и тяхното отражение върху задачите и функциите на диригента, като, разбира се, централен обект на изследването в тази трета глава е диригентският подход към лайтмотивната техника на Вагнер с подходящи примери от посочените негови опери. Друга тема, която е изведена от Виктор Крумов, е симфоничният принцип в неговите опери, както и подходът към увертюрите.

В обобщението към третата глава са изведени определени диригентски функции и задачи, които стават съществена част от съвременния диригентски професионализъм благодарение именно на Вагнеровите опери. Изтъкнати са необходимостта от предварителна задълбочена аналитична работа и изработване на стройна интерпретационна концепция, което, разбира се, се отнася за интерпретацията на всяка творба, но при Вагнер оркестровата фактура „надхвърля по трудност обичайната диригентска работа в тази посока“, като са посочени конкретни наблюдения по отношение на диригентския жест, изработването на ясна стратегия за репетиционния процес и неговото планиране, включително работа с отделните звена (хор, оркестър и солисти), конкретни изисквания при постигането на звуковата картина и т.н.

В **Заключението** тезисно са обобщени централните изводи в отделните глави. Още веднъж е подчертано, че текстът „не трябва да се „чете“ в контекста на съвременната представа, мисия, функции и задачи на диригента, който

прекосява в своята практика различни музикални стилове. Целта е да се очертаят онези моменти, които във вътрешността на деветнайсетото столетие са очертали фигурата на диригента в неговите съвременни измерения“ (с. 215) и именно тази задача, която си поставя дисертантът, е аналитично проследена в неговия труд.

ОБОБЩЕНИЕ

Дисертационният труд на Виктор Крумов е сериозно изследване, което многостранно и подробно разглежда поставените в него задачи. Основава се на добре подбрана и аналитично използвана и интегрирана в текста литература, както и на собствени наблюдения и анализи. Изследователският подход е комплексен, включва исторически, естетически, музикалнотеоретични, интерпретационни прочити. Текстът убедително разкрива ролята на немската романтична опера и за диригентското изкуство.

Изцяло приемам посочените в Авторефератa приноси, които са много точно формулирани. Групирани са като историко-теоретични и практико-приложни.

Обобщено, **първите шест приноса** са свързани с проблематизирането на въпроса за отражението на немската романтична опера върху диригентската професия. Формулираната теза, че романтичният оперен жанр и по-специално немската романтична опера полага основите на съвременната диригентска професия, е защитена с обстоен исторически преглед, синтезиране на естетическите и композиционни характеристики на немската романтична опера и подробни диригентски анализи, свързани с лайтмотивната техника, оркестрацията, драматургията и новаторството в музикалния език. Специално обръщам внимание, че за първи път са подробно представени на български език приносът на Хофман, както и превод от немски на ключови фрагменти от

„Der Dichter und der Komponist“. Синтезирана е информация за приносите на Вебер и Вагнер относно практиката и възгледите им като диригенти. Важен от интерпретационна гледна точка е проведеният на различни равнища сравнителен анализ на творческите разбирания и стиловите характеристики на Хофман, Вебер и Вагнер.

При посочените **пет практико-приложни приноса** водещ е диригентският анализ. Осъществен е подробен анализ на увертюрата на „Вълшебният стрелец“, разработена е интерпретационна концепция върху примера на лайтмотива на Летящия холандец от едноименната опера на Вагнер, изведена е тезата за опера-симфония, която отваря широко поле за приложение на още една отправна точка при изграждане на диригентската интерпретация. Много ценни са изводите, свързани с необходимостта за максимално разтоварване на диригентския жест от технологични задачи и оптимално натоварване на жеста за постигането на интерпретационната концепция при Вагнер, както и въпросът за темпото.

Приложената справка за художественотворческа дейност на Виктор Крумов е респектираща и представя неговата активна, стойностна и разностранна концертна активност. Посочени са изпълненията на: **„Каменният пир“ – камерна опера от Албена Врачанска** (19.08.2021), световна премиера (операта е част от фестивала в Правец „MozArt”, изпълнена е от Камерен оркестър на Държавна опера Стара Загора); **„Кристалният дворец“ – балет от Алексей Шор** (12.10.2023), премиера за България (Държавна опера Стара Загора**); оперетата „Графиня Марица“ – Имре Калман** (29.12.2023) (Държавна опера Стара Загора) и **три концертни програми – Концерт на лауреатите от майсторския клас на Веселина Кацарова** (10.12.2021) (част от 51-то издание на „Фестивал на оперното и балетното изкуство“, Държавна опера Стара Загора); **Концерт „От Париж до**

Бродуей“ (04.08.2023) (Държавна опера Стара Загора); „**Бал в операта“** (28.10.2023) (в изпълнение на оркестъра на Държавна опера Стара Загора).

По темата на дисертационния труд е публикуваната студията „**Хофман и значението му за немския романтизъм“** в електронното издание „Музикален логос“ (декември, 2024, с. 1 – 48).

Авторефератът в пълнота и коректно резюмира текста на дисертацията.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Имайки предвид избора на темата, подходът към нея и приносите при реализацията на поставените задачи и цели, както и респектиращата значима художественотворческа дейност на докторанта, убедено **предлагам да бъде присъдена на ВИКТОР КАЛИНОВ КРУМОВ за дисертационния му труд на тема „Немската опера през първата половина на XIX век и нейното отражение върху диригентската професия“ образователната и научна степен „доктор“, професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство.**

Поздравявам проф. Ивайло Кринчев, научен ръководител на дисертанта!

Пожелавам много успехи в професионалната реализация на Виктор Крумов!

София, 15.05.2025 г. *Проф. д.изк. Елисавета Вълчинова-Чендова*